

Népszabadság
2014. december 30.

Orbán Viktor téved

Róna Péter

A miniszterelnök szerint Oroszország az elmúlt hetek eseményei ellenére továbbra is követendő példa. Szerinte Oroszország „komoly ország”, „katonailag erős”, „devizatartalékai rendkívül erősek”, tehát „nem lehet leírni”. Persze Orbánnak igaza van abban, hogy Oroszország Magyarország szemszögéből nézve továbbra is kiemelkedő jelentőséggel bír, és abban is, hogy a megszorult helyzetbe került országról ildomos tisztelettel nyilatkozni, de abban nem, hogy az orosz modell bármiféle követendő tartalommal bírna hazánk számára.

Sőt, mindkét ország alapos paradigmaváltásra szorul. Oroszország esetében a nyersanyagok világpiaci árára épített gazdasági modell mondott csődöt a napokban, mert termelésének értékét rajta kívülálló tényezők és erők határozzák meg. Hazánk gazdasági teljesítménye – amely a külkereskedelemre épül – szintén olyan folyamatoktól függ, amelyekre nincs ráhatásunk. Mindkét ország elhanyagolta belföldi piacát, engedte, hogy a honi termelést a honi piac számára az export bevételéből finanszírozott import

Oroszország estében a szindróma a gazdasági teljesítőképesség folyamatos lemaradásához vezetett. Tavalyra az orosz GDP 2,097 ezermilliárd dolláros teljesítménye már elmaradt a brazil 2,246 ezermilliárd dollártól, és mindössze az olasz 2,071 milliárd dollárhoz hasonlítható, az idei eredmény pedig borítékolhatóan rosszabb lesz. Erősnek vélt hadserege német tanácsadók segítségével próbálja ledolgozni technikai és technológiai lemaradását az amerikai haderők rendelkezésére álló keret töredékéből. A magyar nemzetgazdaság növekedése a rendszerváltás óta 22,3 százalékkal (!) maradt el a világgazdaság teljesítményétől, és 27,8 százalékkal a másik három visegrádi ország átlagától. Az idei 3,2 százalékos növekedés nem éri el a világgazdaság várható 3,9 százalékos eredményét, a leszakadás tehát folytatódik.

Putyin, mint Orbán, a siralmas állapotot a nyugati hatalmak ármánykodásának tulajdonítja. Mindkettőjüknek igaza lehet abban, hogy országuk kiettségét előnyükre fordítják azok, akik másképp látják a világot, mint ők, de ebben nincs semmi különös. Ők talán nem ezt teszik a velük szemben állókkal? A kiettség állapotáért azonban csak azok tehetők felelőssé, akik azt létrehozták, illetve fenntartják. A CIA vagy az IMF semmiképp sem felelős azért az orosz költségvetésért, ami csak 106 dollár/hordó árszinttel tartható egyensúlyban, miközben az orosz állam bevételeinek fele, exportjának 68 százaléka az energiahordozók értékesítéséből fakad.

Nem a Nyugat felelős azért, hogy a magyar külkereskedelem GDP-hez mért aránya közel kétszerese az egyébként exportbajnoknak számító Németországnak, miközben exportunk

hozzáadottérték-tartalma a német érték negyede, importunké pedig a kétszerese. (Mi alapanyagokat, félkész termékeket és bémunkát exportálunk és kész terméket importálunk, ök többnyire fordítva.) Mint ahogy nem a Nyugat a felelős azért az óriási devizakitettséért sem, amit ez a szerkezet és két évtized rossz fiskális és monetáris politikája idézett elő.

Putyin és Orbán Nyugat-ellenes szájaskodása csak tehetetlenségüket bizonyítja. Valójában mindkét ország immár két évszázad modernizációs kísérleteinek legújabbját bukja el a szemünk előtt. Mindkét ország ismét képtelennek bizonyult a társadalmában rejlő alkotóképesség felszabadítására a politikától való személyes függőség alól, mert politikai szerkezetük nem a teljesítménypolitikától független társadalmi elismerésre, hanem a kiváltságoknak a központi erőteréből szervezett osztogatásra épül. A kiváltságok forrását pedig azoktól kell előteremteni, akik nem élveznek kiváltságot, vagy azt éppen elvesztették. Az így legyengült honi alkotóképességet aztán maga alá gyűri az életerővel telített külföldi tőke.

Miközben az orosz vezetőség számos tagja, a kutatóintézetek pedig szinte egybehangzóan látják a kitettség problémáját, hazánkban a hibás paradigma csak az egymásra mutogatást szolgálja. Ott Igor Gajdar Egy birodalom összeomlása című remekművében az energiahordozókra épített birodalmi álmot az aranyból működtetett XVI–XVII. századi spanyol birodalommal hozza párhuzamba. Dmitrij Medvegyev már 2009-ben feltette a kérdést „Képes lesz egy nyersanyagokra és korrupcióra épített nemzetgazdaság elvezetni bennünket a jövőbe?” A múlt héten pedig nem kisebb személyiség, mint a nemzetgazdasági miniszter, Alekszej Uljukajev ismerte be a Vedomosztyi újságnak adott interjújában, hogy „Oroszország egy olyan tökéletes viharban találja magát, amit saját maga készített elő”. Mindkét ország esetében a politika a paradigma növekvő hiányosságait az állam növekvő szerepvállalásával próbálja pótolni, de az egyre nagyobb állami szerep nem a gazdaság, hanem a korrupció izmosodását eredményezi.

Mennyire lesznek elegendők a „rendkívül erős devizatartalékok” az Orbán Viktor által is vizionált gazdasági átszervezésre? A jelenlegi, valamivel még talán több, mint 400 milliárd eurós devizatartalékból mintegy 260 milliárd euró a szabadon felhasználható rész. Januárban egy 30 milliárd eurós adósságtörlesztés esedékes, amit az azt követő másfél évben további 70 milliárdos törlesztés követ. Az ukrán válság eddig 75 milliárd euróba került Oroszország számára, és jelenleg havi 7-9 milliárddal apasztja az államkasszát. A Krím félsziget sohasem volt, és most sem önfenntartó. A Kínával kötött energiaszerződéshez szükséges vezetékek kiépítése 100-120 milliárd euróba fog kerülni, a tőkekivonás jelenlegi havi szintje pedig 5-6 milliárd euróra tehető. Ja, és akkor ott van még, ha ott van, Paks 2.

Orbán és Putyin értékrendje – a „munkaalapú” társadalom megteremtése – az 50-es, 60-as évek kimúlt szocializmusának világát hozná vissza, azt a világot, amelyben az állam képzetlen emberek százezreit foglalkoztatja – és tartja a személyes függőség állapotában – kitalált, de nem hatékony munkával ahelyett, hogy képezné őket, miközben a rendszer működtetői vadásznak. Korunk világát nem ez az avított „jövőkép”, hanem olyan vállalatok határozzák meg, mint az Apple, amelyek a rendszerváltáskor alig vagy egyáltalán nem léteztek, de mára éves bevételük meghaladja hazánk éves GDP-jét. (Az Apple 2013 éves bevétele: 182,35 milliárd dollár, a magyar 2013 éves GDP: 130 milliárd dollár.) Ők azok, akik legyártatják terméküket, mint az iPadet a követendő példaként felhozott munkaalapú Kínában 38 dollárért, és eladják világszerte

430 dollárért. Ezt lehet utálni és bírálni, de ezt sem Orbán, sem Putyin kiváltságokra épített szerkezete nem képes behozni.

Azoknak, akiknek, mint nekem, a magyarokról alkotott képét a Szilárd Leóval, Márai Sándorral, Káldor Miklóssal vagy Polányi Károllyal összejött találkozások formálták, a 38 dollárért összeszerelő kulikhoz való átsorolás mélységes fájdalmat okoz. Nem igaz, nem lehet igaz, hogy csak annyira vagyunk képesek, amennyit az elmúlt 25 évben összehoztunk.

Nem lehet, hogy megint visszasüllyedünk abba az ócska brutalitásba, abba a silány hazudozással vegyített kérkedésbe és ravaszkodásba, amivel megint ismertté váltunk a világban. De tény, ami tény: 2014-ben háromszor is erre szavaztunk.

A szerző az Oxfordi Egyetemen a Blackfriars Hall tanára